

nízce kuželovité. Merikarpia 1,5–2,0 mm dl., ca 1 mm šir., na povrchu jemně hrbolkatá, šedohnědá. VI–VIII. Hkf.

2n = 22 (extra fines)

Variabilita: Původní planý typ var. *graveolens* (syn.: *A. g. var. palustre* EHRH. ex HOFFM., *A. g. var. sylvestre* C. PRESL) je rozšířený na mořských pobřežích, popř. na vnitrozemských slaniskách. Vyznačuje se svazčitými kořeny, tenkými lodyhami a řapíky. Pěstované typy jsou členěny podle užívaných částí: listový (naťový) celer se svazčitými kořeny a jemně členěnými listy (var. *secalinum* ALEF.), řapíkový celer se ztlustlými listovými řapíky [var. *dulce* (MILL.) PERS.] a bulvový celer se ztlustlou podzemní bulvou [var. *rapaceum* (MILL.) GAUD.].

Ekologie a rozšíření v ČR: Plané rostliny var. *graveolens* rostou mimo naše území na zasolených místech pobřeží i vnitrozemí. U nás volně rostou pouze rostliny přechodně zplanělé z kultury, a to na rumišťích, kompostech apod. (společenstva řádu *Sisymbrietalia*). Ojedinele považuje GILLI (Verh. Naturforsch. Ges. Brünn 61:30, 1930) za původní výskyt u Klobouk. Celer vonný se pěstuje po celém území; vyžaduje hlinité až hlinitopísčité, dostatečně vlhké, dobře vyhnojené půdy s dostatkem vápníku a většinou umělé zavlažování.

Celkové rozšíření: Planý typ var. *graveolens* je rozšířen podél pobřeží Evropy (kromě severní), s. Afriky a jz. Asie. Zplanělé rostliny jsou známy z Evropy, j. Afriky, Severní a Jižní Ameriky, Austrálie a Nového Zélandu. Pro některé oblasti je původnost nebo zplanění sporné. – Mapy: HULTÉN CP 1971:200; HULTÉN NE 1986:705.

20. *Ammi* L. – moráč *)

Ammi LINNAEUS Sp. Pl. 243, 1753. – Syn.: *Visnaga* GAERTN. Fruct. Sem. Pl. 1:92, 1788.

Lit.: WEBER U. (1941): Die anatomischen Unterschieden der Früchte von *Ammi visnaga* (L.) Lam. und *Ammi majus* L. Arch. Pharm. 279:168. – PIMENOV M. G. et POGORELOVA O. V. (1974): Sistematičeskoe položenie rodov *Ammi* L. i *Visnaga* Mill. Rast. Resursy 10:216–219. – KRÁTKÁ J. (1984): Nový nález *Ammi majus* v ČSR. Východočes. Bot. Zprav. 1984/1:9. – LEUTE G.–H. (1987): 75. *Ammi*. In: RECHINGER K. H., Flora Iranica 162:300–303. Graz.

Jednoleté lysé byliny s větvenitým kořenem. Lodyha větvená, oblá, jemně podélně rýhovaná. Listy 2× až vícekrát peřeně členěné až zpeřené, řapíkaté, s krátkými, přitisklými pochvami. Okolíky z četných okolíčků, obal i obalíčky vyvinuty. Kališní cípy drobné až nezřetelné; korunní lístky mírně paprskující, nepravidelně obvejčité, hluboce vykrojené, ohnuté, bílé. Dvounažky vejcovitě elipsoidní, z boku lehce smáčklé; merikarpia s 5 hlavními hladkými žebry, mnohem užšími než rýhy; sekreční kanálky po 1 ve valekulách a 2 na komisurální straně; stylopodium krátce kuželovité. – Asi 6 druhů rozšířených na Kanárských ostrovech, Madeíře, Azorech, ve Středozemí a v jz. Asii.

- 1a Úkrojky (lístky) dol. listů širší než horních, na okraji zubaté; stopky okolíků tenké, na bázi za zralosti neztlustlé, báze listenů obalu volné; primární žebra plodů ostrá; rostliny tmavozelené 1. *A. majus*
- b Úkrojky všech listů stejně široké (čárkovité), celokrajné; stopky okolíků tlusté, za plodu na bázi ztlustlé; báze listenů obalu spojené do souvislého límečku; primární žebra plodů zaoblená; rostliny živě zelené *A. visnaga* (viz Poznámka)

*) Zpracoval P. Tomšovic

Tab. 71: 1 *Petroselinum crispum*, 1a – list, 1b – plůdek z boku, 1c – příčný řez plůdkem, 1d – kadeřavý kultivar. – 2 *Apium graveolens*, 2a – báze lodyhy se ztlustlou kořenovou hlavou, 2b – list, 2c – plod, 2d – plůdek z boku, 2e – příčný řez plůdkem.

1. *Ammi majus* L. – morač větší Tab. 67/1

Ammi majus LINNAEUS Sp. Pl. 243, 1753. – Syn.: *Apium ammi* CRANTZ Stirp. Austr. 3:109, 1767.

Exsikáty: Extra fines: BORNMÜLLER Pl. Exs. Madeir., no 682. – MAGNIER Fl. Selecta Exs., no 848. – ROSS Herb. Sicul., no 538.

Lodyha 50–60(–80) cm vys., bohatě větvená. Listy 1–2× trojsečné až trojčetné, směrem vzhůru se zmenšující; čepel v obrysu šir. eliptická až trojúhelníkovitá, lístky (úzkrojky) u dol. listů úzce eliptické až podlouhlé, u horních téměř čárkovité, všechny nepravidelně zubaté; řapík žlábkovitý, u hor. listů redukovaný na přitisklou, blanitě lemovanou pochvu. Okolíky složené z 18–25 okolíčků, stopky okolíčků tenké, ca 5 cm dl., listeny obalu 1(–2)× peřenosečné s čárkovitými úzkrojky, zděli 1/3–1/2 stopek; listeny obalíčku čárkovité, ca 5 mm dl., v dol. části s blanitým lemlem. Merikarpia 2,0–2,3 mm dl., světle hnědá až šedohnědá. (VI)–VII–VIII. Tf.

2n = 22 (extra fines)

21. *Sium* L. – sevlák *)

Sium LINNAEUS Sp. Pl. 251, 1753.

Lit.: WOLFF H. (1927): *Sium*. In: ENGLER A. [red.], Das Pflanzenreich 90 (IV/228):341–358. Berlin. – KOZO-POLJANSKIJ (1947): The relation between carpological and vegetative characters in *Sium*. Acta Acad. Sci. USSR 55/6:557–559.

Vytrvalé, lysé vodní a bažinné byliny. Lodyha dutá. Listy řapíkaté, s řapíkem alespoň zčásti pochvovitě rozšířeným, čepel obvykle dvojtvárná, u submerzních listů 2–3× zpeřená v niťovité úzkrojky, u emerzních jednoduše lichožpeřená. Okolíky složené, vypouklé, koncové; obal i obalíčky vyvinuty, listeny celokrajné a obvykle celistvé. Květy oboupohlavné, pravidelné; kališní cípy patrné, šídlovité, korunní lístky bílé; čnělky 2–3× delší než ploché stylopodium, ven zakřivené. Dvounažky v obrysu eliptické, z boku jen slabě smáčklé; merikarpia s vyniklými a ztlustlými primárními žebry; sekreční kanálky četné, po 2–3 ve valemkách a ve větším počtu na komisurální straně. – Asi 10–15 druhů v Eurasii, s. Africe a Severní Americe. – Entomogam. Hydrochor.

1. *Sium latifolium* L. – sevlák potoční Tab. 72/2

Sium latifolium LINNAEUS Sp. Pl. 251, 1753. – Syn.: *Sium lancifolium* SCHRANK Baier. Fl. 1:556, 1789. – *S. longifolium* J. et C. PRESL Fl. Čech. 65, 1819 incl.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Českoslov., no 1345. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1053. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 607. – Extra fines: Fl. Neerl. Exs., no 683. – Fl. Siles. Exs., no 659.

Oddenek svazčitý, tvořený tlustými svislými vlákny, bez výběžků. Lodyha přímá, (50)–80–150 cm vys., v hor. části chudě větvená, až 2 cm tlustá, hranatá, rýhovaná. Listy dvojí: submerzní dl. řapíkaté, s čepelí 2–3× lichožpeřenou v peřenodílné až niťovité úzkrojky, objevující se pouze na jaře a

V ČR se vyskytuje zřídka jako přechodně zavlečený druh na úhorech, v jetelištích a na různých ruderálních stanovištích: Mělník-Podolí (1927 MIKULÁŠ), Kelské Vinice u Mělníka (1898 PODPĚRA), Praha-Smíchov (1929 ROHLENA), Praha-Žižkov (1988 MAREK), Jilemnice (1984 KRÁTKÁ). Původní je na Kanárských ostrovech, Madeiře, Azorech, ve Středozeří, v Malé a Přední Asii až po Pákistán a v Etiopii; zavlečen do různých částí Evropy, obou Amerik, j. Afriky, Austrálie a na Nový Zéland. K nám je zavlečen nejspíš s osivem. Zřídka se pěstuje jako léčivka, v oblasti původního výskytu slouží jako koření. Obsahuje fotodynamicky působící kumariny.

Poznámka: Ojediněle byl nalezen druh *Ammi visnaga* (L.) LAM. (syn. *Visnaga daucooides* GAERTN.) na okraji jeteliště u Nové Vsi u Kolína (1987 MAREK). Od předešlého druhu se zřetelně morfologicky liší (viz klíč). Původní je rovněž na ostrovech Makaronésie, ve Středozeří a v Přední Asii (vč. Zakavkazska). Byl zavlečen do různých oblastí Evropy a do Severní a Jižní Ameriky, kde je místy zdomácnělý.

pak mizející; emerzní jednoduše lichožpeřená, dolní až 40 cm dl., dl. řapíkaté s řapíkem jen při bázi pochvovitě rozšířeným a dutým, čepel se 4–10 jařmy, lístky podlouhlé nebo kopinaté, přisedlé, 3–6 cm dl., 0,7–2,5 cm šir., tupé až špičaté, na okraji ± pravidelně jednoduše ostře pilovité, nejdolejší pár lístků obvykle menší, avšak od ostatních neodálený, koncový lístek obvykle celistvý, ± stejného tvaru a okraje jako ostatní lístky; hor. listy krátce řapíkaté až téměř přisedlé, čepel se 2–4 jařmy úzce podlouhlých lístků, řapík celý pochvovitě rozšířený. Okolíky koncové, s 15–30 okolíčky; obal i obalíčky jen ze 2–6 listenů, listeny

*) Zpracoval L. Hrouda

Tab. 72: 1 *Berula erecta*, 1a – báze lodyhy s kořeny, 1b – dolní list, 1c – plod, 1d – příčný řez plůdkem. – 2 *Sium latifolium*, 2a – část lodyhy s listem, 2b – listeny, 2c – plod, 2d – příčný řez plůdkem.

Tab. 67: 1 *Ammi majus*, 1a – dolní část lodyhy, 1b – plod, 1c – příčný řez plůdkem. – 2 *Carum carvi*, 2a – list, 2b – plod, 2c – plůdek, 2d – příčný řez plůdkem.

318 *Carum / Aegopodium*

